

Monumentnummer*: 532477

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 11 november 2016
Kadaster deel/nr 82929/124

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Doornenburg	Lingewaard	Gelderland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Doornenburg	B			1325
Doornenburg	B			1319
Doornenburg	B			1322
Doornenburg	B			1323
Doornenburg	B			1324
Doornenburg	B			1320
Doornenburg	B			1321

*Omschrijving***

7 Kazematten type S 3.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

7 KAZEMATTEN TYPE S 3, als aan het einde van het Interbellum rond het Fort Pannerden gebouwde kleine betonnen verdedigingswerken. In 1939, kort voor het begin van de Tweede Wereldoorlog, werd besloten tot de bouw van enkele kazemattenlinies. Deze linies zouden zich onder meer uitstrekken langs de Maas, het Maas-Waalkanaal en de IJssel; de bedoeling was in totaal een 2000- tal werken tot stand te brengen. Er werden vier hoofdtypen ontworpen, waarvan er twee voorkomen rond het Fort Pannerden. Het betreft twee varianten van een eenvoudig, zeskantig, gewapend betonnen werk met drie schietgaten. Het ontwerp was gebaseerd op een Duits ontwerp dat dateerde uit de Eerste Wereldoorlog. De werken kregen de aanduiding S-kazematten, met als bijnaam: Stekelvarken, vanwege de uit het betonstekende ijzers voor het aanbrengen van camouflagemateriaal. De twee varianten

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

onderscheidden zich door de bewapening - respectievelijk een lichte en een zware mitrailleur. Qua vorm zijn ze het best te onderscheiden door de grotere totaalbreedte van het laatste type. In totaal zijn er - inclusief aparte uitvoeringen - zo'n 800 tot stand gekomen, waarvan nog ongeveer een derde bestaat - de meeste in de Peel-Raamstelling (NB). De kazematten werden gebouwd van april 1939 t/m begin mei 1940 door een toen nieuwe organisatie: Bureau Stellingbouw. Er werd geen gebruik gemaakt van de richtlijnen die het Voorschrift Inrichten Stellingen (VIS, 1928) gaf, omdat ervan werd uitgegaan dat slechts gedurende korte tijd weerstand geboden zou (kunnen en hoeven te) worden aan de (eventuele Duitse) agressor. Beide typen zijn thans deels door grond omgeven, maar de oplevering van het betonwerk was zo kort voor de 10de mei 1940 dat de werken niet zijn voltooid en ook nooit een aarden dekking hebben gekregen. Tijdens de oorlog zijn onderdelen verwijderd, maar later zijn enkele nieuwe deuren en luiken voor schietgaten geplaatst. Sommige exemplaren hebben oorlogsschade opgelopen. Zeldzaam is met name het type voor de lichte mitrailleur niet, maar een compleet lokaal ensemble met een specifiek doel is dat wel.

Omschrijving

7 KAZEMATTEN TYPE S 3 rond het Fort Pannerden, onderdeel van zowel de verdediging van deze strategische locatie, als onderdeel / voorpost van de linie langs de Maas en de IJssel. De kazematten zijn uitgevoerd in gewapend beton en kennen een zeskantig symmetrisch grondplan - dat een trapezium 'met tussenlid' vormt. De opstand op deze grondvorm wordt gevormd door een geheel rechte achterzijde (keelzijde) en haaks daarop twee korte zijden, die aan de frontzijde zijn verbonden door drie ongeveer even lange zijden. Deze laatste drie zijden zijn elk voorzien van een schietgat dat afsluitbaar was / zou worden met een stalen luik. De achterzijde bezit een centrale toegangsopening - die eveneens afsluitbaar is (geweest) met een stalen deur. De breedte van de variant die bestemd was voor lichte mitrailleur (4 exemplaren) is ongeveer vijf meter, bij een diepte van ongeveer drie meter. De variant voor de zware mitrailleur (3 exemplaren) is ongeveer zeven breed en bijna vier meter diep. De ongeveer 1 meter dikke betonnen gevels / wanden eindigen rondom in een knik naar het ongeveer even dikke gewapend betonnen dak. Inwendig bevinden zich hier en daar klimijzers en andere ijzeren elementen.

Waardering

De 7 KAZEMATTEN TYPE S 3 rond Fort Pannerden zijn van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van linieversterking en 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier onderdelen uit de periode 1939-1940, namelijk twee varianten van kazematten Type S 3.

- * Krijgshistorische en systeemwaarden, als onderdelen van een vooruitgeschoven deel van de verder vrijwel aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting en verdediging

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegevens voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

van niet te inunderen terreinen of andere accessen.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel en voorpost van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en van de stellingen langs de Maas, het Maas-Waalkanaal en de IJssel in het algemeen en vanwege de onderlinge functionele, functioneel-ruimtelijke en fysieke samenhang en vanwege de samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze duidelijk herkenbaar in het veld bewaard zijn gebleven en in hun posities ook hun functies duidelijk laten zien.
- * De onderdelen zijn tamelijk gaaf bewaard omdat belangrijke fysieke kenmerken, ondanks moedwillige, gedeeltelijke ontmanteling en schade herkenbaar aanwezig zijn gebleven.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Verdedigingswerken en militaire gebouwen	Kazemat (B)	